

INTERVENTIE

iets minder vanzelfsprekend geworden — althans, dat dachten de organisatoren. Hun opvatting werd onder meer gedeeld door *International Herald Tribune*-commentator William Pfaff, die een groot realisme aan de dag legde over de actuele situatie in Europa.

Interessant was de frontale clash met een aantal sociaal-democratische Europarlementariërs uit landen die geen referendum hebben gehouden over de Europese constitutie. Bij hen geen spoor van twijfel over doelstellingen, route en vormgeving van het Europese project. Zoals in tal van nationale lidstaten een nieuw nationalisme in de plaats lijkt te komen van de oude politieke tegenstellingen, zo heeft bij hen de sociaal-democratische oriëntatie geheel en al plaatsgemaakt voor het Europisme. Wat is het Europisme? Dat is de ideologie die voorschrijft dat alles wat Europa en de Europese Unie aankleeft moet worden toegejuicht. Ja, dat elke kritiek op Europa, op de integratie, op de Europese instellingen bloedlink is, omdat ze het draagvlak voor de Europese eenwording ondermijnt. Het Europisme stelt: er is maar één Europa, één Europese Unie, één vorm, één route, één manier van Europese integratie. Men is Europa-gezind of men is nationalist; men is voor de door de EU gegarandeerde vrede en welvaart of men is daartegen. Geen keuzes, geen nuances, geen opties. Zwart of wit. Grijstinten verboden. Dat is het Europisme; zeg maar het Europa-klimaat in Nederland van vóór het referendum.

Het was op die Weense conferentie in het spiksplinternieuwe conferentiecentrum van het Dr. Karl Renner Institut dat we slaags raakten met een paar volbloed Europisten. Hun gemeenschappelijke achtergrond: zij, een Oostenrijkse en een Pool, waren niet geconfronteerd met een referendum over de Europese constitutie, noch met een serieus debat in hun bevolking daarover. Zij deden net of hun neus bloedde. Alsof er helemaal geen nee was gezegd door twee halve bevolkingen van twee Europese lidstaten. Alsof men in Europa niet heimelijk blij is met de reflectie op de Europese fundamenten die het Franse en Nederlandse nee hebben afgedwongen. Nee, deze Europarlementariërs beweerden doodleuk dat de Europese Grondwet

onverkort moet worden geratificeerd en ingevoerd. Er is geen andere weg dan burgers het beter uitleggen, met de Fransen en Nederlanders een speciale regeling uitonderhandelen en dat is het dan.

Onze ervaring in Wenen leert ons één ding: het is hoognodig het debat over de toekomst van Europa binnen de Europese sociaal-democratie voort te zetten. Het Europisme is een even pover antwoord op de vraagstukken waarmee Europa wordt geconfronteerd als een kortzichtig nationalisme.

FRANS BECKER & RENÉ CUPERUS

Medewerkers WBS

Burgers verstandiger dan economen

Na jaren van op zijn best half geslaagde en soms ronduit mislukte privatiserings- en marktwerkingsoperaties — loodswezen, taxi's, notarissen, kabelnetwerken, elektriciteit — is nu eindelijk de schuldige gevonden: de consument. Deze gedraagt zich niet zoals hij zich zou moeten gedragen, zo bleek onlangs uit onderzoek van het Centraal Planbureau (*Switch on the competition: causes, consequences and policy implications of consumer switching costs*). Consumenten stappen niet massaal over naar een goedkoper ziekenfonds of een voordeliger stroomleverancier, zoals ze volgens het economieboekje zouden moeten doen. 'Hebben ze eindelijk keuzevrijheid, maken ze er geen gebruik van', verzuchtte een woordvoerder van de toezichthouder op het elektriciteitswezen in *de Volkskrant*. Zo dreigt marktwerking alsnog te mislukken doordat de consument het vertikt om als scherprechter op te treden in de concurrentiestrijd tussen de marktpartijen. Alleen als de consument rationeeler gaat handelen, kan marktwerking alsnog een succes worden, zo was de teneur van diverse commentaren.

Deze redenering gaat echter mank aan twee discutabele veronderstellingen. Allereerst de veronderstelling dat het goed zou zijn als de burger zich rationeel gedraagt, dat wil zeg-

INTERVENTIE

gen dat hij kiest op basis van een afweging van de kosten en de baten van verschillende alternatieven. Een calculerende burger noemden we zo iemand in de jaren negentig. En die had bepaald geen goede naam. Want was dat niet iemand die alleen aan zijn eigen belang dacht en daar graag het algemeen belang voor opofferde? Dat calculerende gedrag was een belangrijke reden voor het waarden- en normenoffensief van Balkenende. En nu zou het ineens een voorwaarde zijn voor geslaagde marktwerking? Laten we liever onze zegeningen tellen dat niet iedereen zo calculerend is!

De tweede veronderstelling is dat wie niet overstapt naar een goedkopere stroomleverancier of ziektekostenverzekering, niet rationeel is. Overstappen kan echter hoge kosten en onzekerheid met zich meebrengen. Allereerst dient men informatie te verzamelen over de verschillende alternatieven. Maar weinig mensen zullen enthousiast ziektekostenpolissen of offertes van energiebedrijven uitpluizen. Daar komt nog de onzekerheid bij waarmee de overstap naar een andere leverancier gepaard gaat. Je weet wat je hebt aan je bestaande ziektekostenverzekeraar of energiebedrijf. Van een goedkopere aanbieder moet je nog maar afwachten of die dezelfde kwaliteit biedt.

Dit geldt zelfs bij een ogenschijnlijk eenvormig product als elektriciteit. Denk aan de (on-)zekerheid van stroomleverantie en de administratieve verwerking van nota's. Het kan dan heel rationeel zijn om bij je huidige energiebedrijf te blijven, zelfs als dat wat duurder is dan een concurrent. Een ziektekostenverzekering is vele malen ingewikkelder dan elektriciteit. Het basispakket mag dan bij alle verzekeraars dezelfde voorzieningen omvatten, maar wie garandeert dat dit ook geldt voor de kwaliteit van de zorg, voor de lengte van de wachtlijsten en voor de vrijheid om je eigen huisarts of fysiotherapeut te kiezen? Als je tevreden bent met je oude vertrouwde verzekeraar, getuigt het veeleer van prudentie dan van een gebrek aan rationaliteit dat je niet naar een andere, goedkopere verzekeringsmaatschappij overstapt.

Het paradoxale is dat juist als burgers zich rationeel gedragen, marktwerking geen succes zal zijn. Immers, als de consumenten vertrouwen

hebben in marktwerking, zullen zij ervan uitgaan dat prijsverschillen een indicatie zijn voor kwaliteitsverschillen. Zij hebben dan geen reden om over te stappen naar de goedkoopste aanbieder. En als consumenten er niet op vertrouwen dat een markt goed werkt, doen zij er verstandig aan om het zekere voor het onzekere te nemen en bij hun huidige aanbieder te blijven.

Als de overheid niet optimaal functioneert is het recept van economen: marktwerking. Als een markt niet goed functioneert, is het recept: nog meer marktwerking. Misschien wordt het tijd dat we ons gaan afvragen of het met minder marktwerking soms niet beter zou gaan. Wat was er eigenlijk mis toen de overheid de zaken nog gewoon voor ons regelde?

PAUL DE BEER

Redacteur S&D

Maak werk van de kennissamenleving

Het kabinet-Balkenende II wenst serieus werk te maken van de Lissabon-strategie om Europa in 2010 'de meest dynamische kenniseconomie ter wereld' te laten zijn. In het regeerakkoord kondigde het kabinet daarom aan dat er, ondanks de geringe financiële armslag, fors zou worden geïnvesteerd in onderwijs, onderzoek en innovatie. Betekent dit ook dat Nederland op koers ligt en in 2010 in de Europese voorhoede van kennissamenlevingen meedoet?

Het goede nieuws is dat het kabinet in tijden van barre bezuinigingen inderdaad in onderwijs, onderzoek en innovatie heeft geïnvesteerd. Bij aantreden werd er 750 miljoen beschikbaar gesteld en daar kwam in de laatste miljoenennota nog eens een miljard euro bij. Het slechte nieuws is dat dit minder mooi is dan het lijkt.

In de eerste plaats kun je een deel van deze investeringen wegstrepen tegen de bezuinigingen die door het eerste kabinet-Balkenende zijn verordonneerd. Balkenende II bleek niet bereid de be-